

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G.

16. APRĪLĪ

Nr. 16 (274)

V. I. Leņina dzimšanas 80 gadu atceri sagaidot

KAUKAZA BOLŠEVIKU BIJUŠAJĀ PAGRĪDES TIPOGRAFIJĀ

Tbilisi, Šajā dienā, kad padomju zeme gatavojas atzīmēt 80 gadus kopš V. I. Leņina dzimšanas, Tbilisi daro laudis ar lielu interesi apskata bolševiku pagrīdes tipografiju Avlabarā, kas tagad restaurēta un pārversta muzejā. Šajā tipografijā, ko pirms apmēram 50 gadiem organizēja KSDSP Kaukaza savienība, pirmo reizi iespieda V. I. Leņina darbus gruzīnu valodā. Šeit izdeva nelegālo laikrakstu «Proletariāts Brdzola» («Proletariāta cīņa»), ko rediģēja biedrs J. V. Stalins. Zem stikla redzam nodzeltējušas lapas, — tā ir V. I. Leņina slavenā brošūra «Proletariāta un zemniecības revolucionārā demokrātiskā diktatūra», kas Avlabaras tipografijā iespiesta gruzīnu valodā. Blakus trijās valodās izdotaj J. V. Stalina brošūrai «Isi par partijas domstarpībām» fotokopijā parādīta N. Krupskajas vēstule grupai Tiflissas bolševiku ar lūgumu piesūtīt

viņai šo brošūru, kā arī regulāri sūtīt laikrakstu «Proletariāta cīņa». Te redzam arī gruzīnu valodā izdotos V. I. Leņina darbus «Paziņojums par Krievijas sociāldemokrātiskās strādnieku partijas III kongresu» un «Trūcīgajiem lauku laudim».

Muzejs, kas ierīkots telpās, kur agrāk dzīvoja pagrīdes tipografijas darbinieki, ar saviem daudzajiem eksponātiem spilgti stāsta par bolševiku partijas cīņā par pamatlicēju un vadību — V. I. Leņina un J. V. Stalina lielo sadraudzību.

LEŅINA ZĀLE NOVADA PĒTĪŠANAS MUZEJĀ

Krasnojarska. Vietējā novada pētīšanas muzejā atklāta Leņina zāle, kuras eksponāti iepazīstina skatītājus ar Vladimira Iljiča dzīvi un revolucionāro darbību. Fotokopijās te parādītas vēstules, ko V. I. Leņins no Krasnojarskas sūtīja saviem tuviekiem. Vairākas fotogrāfijas rāda māju, kur

Leņina vadībā sapulcējās pirmais marksistu pulciņš Krasnojarskā.

Daudzi eksponāti ilustrē Vladimira Iljiča revolucionāro darbību Sušenskoje ciemā.

Leņina zāli apmeklē daudzas ekskursijas.

SUŠENSKOJE CIEMĀ

Minusinska. Šeit, kā arī Sušenskoje ciemā, kur Vladimirs Iljičs Leņins pavadīja trīs gadus trimdā, sākusies gatavošanās lielā vadoņa dzimšanas 80 gadu atceri.

V. I. Leņina muzejs Sušenskoje ciemā papildināts ar jauniem eksponātiem. Iegādāti vairāk nekā 300 eksponātu 90. gadu politiskās un daļēn literatūras grāmatu, kuras savā laikā lasīja Vladimirs Iljičs. Starp tām ir: Veou grāmata «Angļu tredžionisma teorija un prakse», kuru V. I. Leņins tulkoja no angļu valodas krievu valodā un kas iznāca Krievijā 1900.—1901. gados. Mēneša laikā muzeju apmeklēja vairāk nekā 3000 cilvēku.

Nitares ciema apvienotā kolchozu kora dalībnieces V. Jurgensone un A. Orlova gatavo dziesmu svētkiem tautiskos tērpus

MĀKSLAS DARBINIEKU GODA UZDEVUMS

Lieli ir padomju mākslas uzdevumi. Būdamā dedzīga bolševiku partijas ideju propagandiste, aktīva cīnītāja par komunisma uzcelšanu, māksla ir uzteicis mūsu tautas palīgs radošajā darbā. Mākslas darbinieku līdzdalība padomju tautas darba dzīvē izpaužas daudzveidīgās un plašās formās.

Viens no svarīgākajiem teātra, kino, muzikas, glezniecības darbinieku uzdevumiem ir aktīvas, ciešas saites ar kolchozu laukiem, palīdzība kolchozniekiem viņu cīņā par kolchozu iekārtas tālāku nostiprināšanu, cīņā par augstu ražu.

Ar savu darbu padomju kolchoznieki nodrošina jaunu socialistiskās saimniecības pacelumu, sekmē mūsu Dzimtenes bagātību vairošanu. No gada gadā arvien vairāk izlīdzinās atšķirība starp pilsētu un laukiem. No gada gadā arvien vairāk un vairāk visattālākajās vietās iespējams socialistiskā kultūra, rodas jauni no tautas nākuši talanti, ar kuriem mūsu valsts ir tik bagāta.

Līdz ar jauniem darba apstākļiem uzplaukst arī tautas daiļrade, atklājas lauku mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku apdāvinātība.

Šīs dienas «Pravdas» ievadrakstā bija teikts: «Padomju cilvēku, kas uz visiem laikiem atbrīvots no kapitalistiskā jūga un ik dienas izjūt partijas un valdības gādību par darba lauku materialās labklājības celšanu, nekās ne-traucē paust mākslinieciskajā daiļradē savas spējas un apdāvinātību.»

Mākslas darbinieku pienākums — visnotāl sekmēt kolchozu lauku kultūrolo attīstību, nest māksliniecisko kultūru plašās tautas masās, ar mākslas un literatūras līdzekļiem propagandēt jaunus darba principus, audzināt padomju cilvēka rakstura labākās īpašības un līdz ar to palīdzēt bolševiku partijai novadīt līdz tautai uzvarošās komunisma idejas, Leņina-Stalina idejas.

Šajās dienās kolchozu zemniecība ar sajūsmu realizē PSRS Ministru Padomes un VK(b)P CK lēmumu «Par kolchozu, MTS un padomju saimniecību sagatavošanas pavasara sējai». Atbildēdami partijai un valdības gādībai par savas labklājības pacelšanu, kolchoznieki solās dot valstij bagātā ražu, darīt slavenu Dzimteni ar jaunām darba uzvarām.

Šējas dienās uz kolchoziem un padomju saimniecībām visā valstī izbraucis daudz teātru, koncertbrīgu, pārvietojamo kino iekārtu. To darbība ir svarīgs posms visā politiskajā masu darbā, kas izvērsās pavasara sējas kampaņā. Koncertu un teātra brigādes, jaunas kino iekārtas kolchozniekiem ir gaidīti ciemiņi. Šajā svarīgajā un atbildīgajā darbā nepieciešams iesaistīt iespējami daudz mākslas darbinieku.

Izbraucot uz vietām, pirmkārt, rūpīgi jāasastāda repertuārs. Skatītāju intereses un prasības kolchozos ir neizmērojami pieaugušas. Socialistisko lauku kopēji prasa no padomju māksliniekiem pilnvērtīgu, augsti idejisku un meistariisku mākslu, tādas izrādes, kino filmas, koncertu programmas, kas palīdzētu viņiem labāk iepazīt dzīvi, centīties pēc jauniem panākumiem, jaunām sekmēm par slavu savai Dzimtenei. Goda pilnos izbraukumus uz rajoniem drīkst uzteikt tikai kvalificētiem mākslas darbiniekiem.

Sastādot uz laukiem braucošo brigāžu programmas, tajās jāņem visnozīmīgākie mākslas darbi — labāko padomju dramaturģijas sacerējumu fragmenti, kuri stāsta par kolchozu lauku dzīvi, par jaunā, progresīvā uzvaru, — fragmenti no lugām «Mūsu dieniskā maize», «Sarūgtinājums», «Plaša stepe», «Priekā kauss». Līdz ar mākslas filmām nepieciešams rādīt populārzinātniskās īsmetražas filmas par agrotehnikām temān.

Pieredze rāda, ka tur, kur pavasara sējas kampaņas apkalpošanai pievērsta vajadzīgi vēriba, sasniegti iepriecinoši rezultāti.

Kazahstanā, kur sēja jau sākusies, uz rajoniem izbraukušas 700 pārvietojamās kino iekārtas. Bez tam republikas aulos darbojas 500 pastāvīgās stacionārās iekārtas. Uzbekistanā teātri, koncertu organizācijas un cirks izveidojuši četrdesmit brigādes kokvilnas audzētāju mākslinieciskajai apkalpošanai kolchozos un tieši uz lauka. Lielā palīdzībā noritēja vecākā padomju komponista R. Gliera satikšanās ar Taškentas apgabala Kaljīnas rajona kolchozniekiem. Tikai Kijivas apgabala rajonos vien pavasara sējas kampaņas dienās notiks ap 2.000 izrāžu un koncertu. Stalino apgabalā — ap 200, Voronežas apgabalā — 115. Ir daudz tādu piemēru par mākslas darbinieku radošajām spējām ar kolchozu lauku kopējiem. Katrs teātra, muzikas un estrades kolektīvs var dot savu ieguldījumu šai svarīgajā darbā.

Mākslas darbiniekiem, kuri izbrauc uz laukiem, līdztekus teātra izrādēm un koncertiem jāpalīdz mākslinieciskajai pašdarbībai, jāinstruē tās vadītāji un dalībnieki, jāpalīdz viņiem turpmākajā darbā.

Pavasara sējas kampaņas apkalpošana ir svarīgs uzdevums, kuram jāvelti daudz vēribas.

Kolchozu lauku kultūrolo apkalpošanu nedrīkst uzskatīt tikai par kārtēju kampaņu. Māksliniecisko kolektīvu dzīvajām radošajām saitēm ar kolchozniekiem jābūt pastāvīgām un regulārām. Vadošajām mākslas organizācijām jāizstrādā precīzi plāni visam gadam par atsevišķu teātru un koncertbrīgu izbraukumiem uz rajoniem.

Daudz uzmanības jāvelti rajonu, kā arī kolchozu un padomju saimniecību teātriem, kas kolchoznieku mākslinieciskajā apkalpošanā veic galveno darbu. Mākslas lietu komitejas un pārvaldes līdz pat šim laikam par maz palīdz šiem teātriem.

Radošas, pastāvīgas, plānveidīgas saites ar kolchozu laukiem ir cēls mākslas darbinieku uzdevums. Nav šaubu, ka mūsu režisori, aktieri, muzikā, gleznotāji izpildīs savu pienākumu pret cildeno zemniecību, kura ar savu darbu dara slavenu mūsu dižo, vareno Dzimteni, kas pārliecības pilna iet uz komunismu.

(Laikraksta «Sovetskoje Iskustvo» 16. numura ievadraksts)

Rajona virsdiriģen

TEODORS KALNIŅŠ

Padomju Latvijas otrajiem dziesmu svētkiem jābūt krāšņiem jo krāšņiem tautas kultūras bagātību paudzējiem. Brīvājam padomju dziesmai, kas jūlija dienās pāršalks visus Latvijas novadus un Rīgas Komunaru laukumā sasniegs varenāko, spēcīgāko izskatu, jāklūst par republikas desmit gadu jubilejas rotu, kas darīs godu padomju tautai, cildinās tās dižo darbu.

Nav šaubu, ka tādi šie mūsu dziesmu svētki arī būs. Bet panākumi nerodas paš: par sevi. Tie sasniežami vienīgi neatlaidīgā, apzinīgā darbā.

Dziesmu svētku sagatavošanā iesaistījusies milzīga kultūras darbinieku armija, kuru vada svētku republikāniskā komisija un galvenie virsdiriģenti un kuras ierindas locekļi ir kultūras darba organizētāji rūpnīcās un kolchozos, kā arī atsevišķu kuru diriģenti. Visi viņi veic kopīgu, uz vienu mērķi vērztu darbu un visi viņi ir nepieciešami posmi tai lielajā mehānismā, kura saliedētība ir pilnīgi nepieciešama, lai tik grandiozs masu pasākums kā dziesmu svētki varētu noritēt nevainojami. Viens no vissvarīgākajiem posmiem šai dziesmu svētku veidošanas mehānismā ir rajona virsdiriģents. Tas nebūs pārspļējums, ja teiksim, ka tieši rajonu virsdiriģentu ieguldījums vispirms kārtā nodrošinās dziesmu svētku māksliniecisko izdošanos.

Lielajās svētku dienās Rīgā pulcēsies desmiti tūkstoši dziedātāju. Tūkstošiem balsu skandinās daļās tautas dziesmas un liksmās, savilpojošās padomju dziesmas. Nav viegli panākt, lai tāda milzīga kopkora priekšnesums būtu mākslinieciski pilnvērtīgs, lai dziedājums būtu izteiksmīgs, mērķtiecīgs, no dziesmas teksta izrietosām ritmiskām un dinamiskām niānsēm bagāts, tīrs un precīzs intonācijā. Bet tas jāpanāk. Un te vislielākā loma ir tieši rajona virsdiriģentam, viņa darbam, viņa pilnīgiem dziesmu sagatavošanas periodā.

Padomju Latvijas pirmie dziesmu svētki 1948. gadā liecināja, ka mūsu kora dziedāšanas kultūra ir strauji izaugusi un tālu pārsņņ visu to, kas šai zinā bija sasniegts pirms padomju varas nodibināšanās. Nemaz nerunājot par dziedājuma idejisko pusi, par dziesmu saturu, aizraujošo liksmi un atrīvotās tautas gavilēm, ko ikvienā priekšnesumā pauda katrs dziedātājs un kas nebija iespējams dziesmu svētkos buržuāzijas valdīšanas laikā, — arī dziesmu izpildījuma mākslinieciskais līmenis šajos padomju dziesmu svētkos bija nesalīdzināmi augstāks nekā visos

iepriekšējos tamlīdzīgos sarīkojumos. Lielu daļu no pateicības par šo izcilību 1948. gadā gūto panākumu bija pelnījuši toreizējie apriņķu virsdiriģenti, kas gandrīz visur savā darbā bija ielikuši daudz entuziasma un lietpratības.

Pirmajos dziesmu svētkos gūtās sekmes jāliek pamatā, kaldinot vēl lielāku uzvaru šovasar rīkojamajiem svētkiem Vislabāk, vissaskaņotāk kori ir dziedājuši tur, kur virsdiriģents bija hevis vēss, neieinteresēts pamācītājs un norādījumu devējs, kurš savus korus redz tikai kopmēģinājumu laikā, bet gan tur, kur virsdiriģents bija ista audzinātājs katram viņa pārzinā uzticētajam korim un diriģentam. Arī pašreizējos dziesmu svētkus gatavojot, rajonu virsdiriģenti apmierinās galvenokārt ar to, ka kārtīgi ierodas kopmēģinājumos, vairāk vai mazāk nopietni pastrādā un vairāk vai mazāk noteikti izskauz tās klūdas, kas radušās, dziesmas mācoties. Protams, kopmēģinājumu vadīšana ir rajona virsdiriģenta pats galvenais uzdevums, un šajos kopmēģinājumos var panākt ļoti daudz. Tomēr vēl vairāk varēs panākt, ja virsdiriģents iepazīsies ar sava rajona korim ne tikai visā kopumā, bet arī ar katru atsevišķi, ja viņš zinās ikvienu kora trūkumus un stiprās puses, pazīs ikvienu diriģentu un palīdzēs tam viņa darbā. Tā strādādams, rajona virsdiriģents veiks ārkārtīgi svarīgu tautas kultūralā līmeņa celāna un mākslinieciskās gaumes audzinātāja misiju, tuvinās kora dziedāšanas kultūru visplašākajām masām. Apvienotais koris uz svētku estrades Rīgas Komunaru laukumā isti labi varēs dziedāt tikai tad, ja katrs atsevišķa kora vienība, kas sastāda lielo apvienoto kori, būs daļskanīgi un pareizi dziedājis savā rūpnīcā, savā ciemā, savā kolchozā.

Pilnīgi nepieciešams, lai rajonu virsdiriģenti, sagatavojot repertuāru, stingri ievērotu galveno virsdiriģentu norādījumus par dziesmu izpildījumu, precīzi ieturētu rajonu virsdiriģentu semināros noteiktos tempus, ritmus, dinamiskās gradācijas. Te nav jāļaujama ne mazākā patvaļība. Pieredze rāda, ka «savu» celu lešana dziesmu svētku repertuāra dziesmu iztulkošanā var lielā mērā mazināt kopkora veiksmi. Tāpēc starp rajonu virsdiriģentiem un galvenajiem virsdiriģentiem, kuri vadīs dziesmu izpildījumu dziesmu svētkos Rīgā, uzturams nenātraukts un ciešs kontakts. Būtu ļoti vēlamā, lai galvenie virsdiriģenti jau pirms rajona

dziesmu svētkiem piedalītos iespējami daudzos kopmēģinājumos uz vietām.

Daudzi mūsu rajonu virsdiriģenti pielāvuši tādu klūdu, ka pārāk ieslūguši administrēšanā, dažādu organizatorisko jautājumu kārtošānā, līdz ar to vairāk vai mazāk pametot novārtā dziesmu iemācīšanu, dziedājuma noslīpēšanu un izkopšanu. Organizatorisko jautājumu kārtošānā radīts speciāls institūts — rajona dziesmu svētku komisija, bet virsdiriģentam jābūpējas galvenokārt par pašu dziedāšanu, par kora mākslinieciskā līmeņa celšanu. Virsdiriģents nekādā ziņā nav rajona dziesmu svētku komisijas aparata tehniskais darbinieks, uz kura pleciem uzvelami dažādi blakus pienākumi, sākot ar telefonogramu izsūtīšanu un beidzot ar transporta organizēšanu. Šo ļoti svarīgo uzdevumu veikšanai jāatrod citi darbinieki. Virsdiriģents ir sava rajona mākslinieciskais vadītājs kora dziedāšanas novadā, viņš ir sava rajona kora tehniskais pamācītājs un idejiskais audzinātājs, un ja dažā vietā šodien viņš tāds vēl nav, tad jāpanāk, jāpamudina, lai rīt viņš tāds būtu. Rajona virsdiriģenta pienākums ir iespējami bieži būt pie saviem korim, konsultēt šo kora diriģentus, ceļt viņu kvalifikāciju, nest tautas masās daļās, iedvesmojošās padomju muzikas mākslas izpratni. Ļoti pareizi rīkojas tās rajonu vadošās iestādes, kas savu virsdiriģentu darbu virza un atbalsta tieši šai virzienā.

Gatavojoties dziesmu svētkiem Rīgā, rajonu virsdiriģenti dažkārt it kā aizmirst, ka izcili svarīgs notikums būs arī dziesmu svētki katrā atsevišķā rajonā. Zinādami, ka uz Rīgu brauks tikai vislabākie kori, virsdiriģenti nodarbojas galvenokārt vienīgi ar šiem vislabākajiem korim, pārējos atstādami it kā pabērna lomā. Tā ir dziļi nepareiza pieeja, jo tā mazina dziesmu svētku audzinošās iedarbības masveidīgumu. Tāpat šāda pieeja lielā mērā apdraud rajonu dziesmu svētku izdošanos. Bet to nekādā ziņā nedrīkst pieļaut. Padomju Latvijas 10. gadadienā, šie latviešu tautas gašie, liksmie svētki ar daļu un varenu dziesmu vainagojami ne tikai sirmajā Rīgā, bet arī visās mūsdiā republikas pilsētās un rajonos. Republikas dziesmu svētki ir izcils sabiedriskā un kultūras notikums, kuram ar vislielāko rūpību jāgatavojas tiklab Rīgā, kā rajonos, un viens no visatbildīgākajiem, visnozīmīgākajiem šai notikuma veidotājiem ir rajona virsdiriģents. Ir ļoti svarīgi, lai šo patiesību labi izprastu pirmā kārtā viņš pats un arī vadošās iestādes rajonos.

Gitas padomju republikas

Latvijas PADO MJU RAKSTNIKU SAVIENIBA

GUSTAVA SKILTERA DARBU IZSTADE

KINO FILMA VLADIMIRS MAJAKOVSKIS

laikam. Sajās programās ietilpināti pāri par 200 muzikāli un literāri darbi.

LATVIĒŠU DIRIGENTU KONCERTI ĻEŅINGRADĀ

Lielus panākumus guvusi 8. un 9. aprīlī notikušie Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teātra diriģenta Alberta Jansona koncerti Ļeņingradā.

Otra koncerta programā bija Mendelsona Skotijas simfonija, uvertīra Vāgnera operai «Rienči» un Sopana klavierkoncerts.

Dažas dienas agrāk Ļeņingradā notika koncerts, kurā Ļeņingradas filharmonijas orķestris Latvijas PSR nepelnīgiem bagātā kolektīvā darbinieka L. Vignera vadībā atskaņoja šodien ar Staļina premiju apbalvoto latviešu komponista Jāņa Ivanova 6. simfoniju.

DZIESMAS I. MAIJA SVĒTKIEM

Valsts muzikas izdevniecība uz 1. Maija svētkiem laiž klajā jaunās padomju autoru dziesmas, tai skaitā 3 bērnu dziesmas.

I. MAIJA PLAKATI

Starptautiskajiem 1. Maija svētkiem izdevniecība «Iskusstvo» sagatavojusi virkni jaunu plakatu.

Dzejas sekcijas sanāksmē 12. aprīlī iztirzāja Br. Saīlša un T. Bričkas kopīgi sarakstīto poemu «Veina purvs».

Valerijs Vasars, referējot par poemu, pakavējās pie poeāmas saturā. Iepazīstināja klausītājus ar sīzētu. Poemā tverta meliorācijas tema.

Otrs referents J. Grots bija vāji sagatavojies un nepietiekami iepazīinies ar poemi.

10. aprīlī prozas sekcijā iztirzāja Evalda Vilka stāstu krājumu «Cilvēki ar vienu patesību».

Referents Fricis Rūmnieks sīkāk analizēja atsevišķo krājuma stāstu tematiku un formu.

Labi tas, ka autors centies rādīt savos darbos spilgtu padomju cilvēka tēlu, stāstot par Tēvijas karu un arī par darbu laudim miera laika celtniecības gados.

Referatam sekoja debātes, kurās runāja Zenis Grīva, Jānis Grants, Zigrida Deļgava u. c.

Gustava Škiltera darbu izstāde, kas pašlaik pieejama apskatām Latvīēšu un krievu mākslas muzejā.

Izstādē Gustavs Škilters it kā no jauna atklājas mūsu priekšā, turkiāt ne tikai kā tēlnieks, bet arī kā visai interesants akvarelists un ofortists.

Būdams ievērojams realistiskā krievu tēlnieka M. Cižova un plaši pazīstamā franču tēlnieka Ogista Rodēna skolnieks.

Mēģinājumus iekļaut impresionismu akadēmiskā mākslā skaidri raksturo virkne latviešu literatūras un mākslas darbinieki.

Kaut arī G. Škiltera mākslinieka personību iezīmē nosvērtība, nepāsteidzība, viņš ir neatļaidīgs jaunu daiļrades ceļu meklētājs.

Ofortus Gustavs Škilters darinājis mazliet pēsausi, taču tie teicami demonstrē māksliniecisko efektu daudzveidību.

mums parāda autoru kā lirisku mākslinieku.

Kaira Gustava Škiltera ainavā jūtams emocionāls saturs. Dzīvu un dziļu dabas izjūtu autors pauž dzimtas Latvijas mūļiem veiktajos darbos.

Pēc nepelnīgiem novērtēdams šo Gustava Škiltera dedzīgo vēlēšanos, skatītājs nevar cīnījamo mākslinieku nebrīdināt, ka no viņa pēdējo gadu portretiem dvēti it kā vēsums un vienaldzība.

Sis dzīvās dvēseles Gustava Škiltera pēdēja laika darbos bieži vien trūkst. Apsveikdama ievērojamo tēlotāja mākslas meistarā, ar piecdesmit daiļrades darbam veltītiem raženiem gadiem.

Kaut arī G. Škiltera mākslinieka personību iezīmē nosvērtība, nepāsteidzība, viņš ir neatļaidīgs jaunu daiļrades ceļu meklētājs.

Kaut arī G. Škiltera mākslinieka personību iezīmē nosvērtība, nepāsteidzība, viņš ir neatļaidīgs jaunu daiļrades ceļu meklētājs.

A. Egīlīte

Pret formalismu valodniecībā

Sais dienās Latvijas valsts universitātes filoloģijas fakultātes partijas organizācijas atklātā sapulce apsprieda latviešu valodas katedras darbu un stāvokli latviešu valodniecībā.

Neviens, protams, negrib un nevar nopelt prof. J. Endzelina mūža darbu un nopelnus latviešu valodniecībā.

Savus zinātniskos kursus: 1) Mūsdienu latviešu valodu, 2) Latviešu dialektoloģiju, 3) Latviešu valodas vēsturi un 4) Leļu valodas zinātnisko grammatiku.

Formalisti turpretim grib mūs atbrūnot, pārvērsot valodu par nevēsturisku, ārpus laika un telpas stāvokli kategoriju, bet valodniecību par bezsatura abstrakciju.

Si galējā bezjēdzība sevišķi spilgti izpaudās latviešu valodas vēstures zinātniskajā kursā.

Doc. EVALDS SOKOLS

centās atraut valodas attīstību ne tikai no šķiru cīņas un sabiedriskās domas attīstības, bet vispār izmeta no valodas tās dzīvo saturu un jēgu.

Marksisms-leninisms uzskata domāšanu un valodu kā vēsturiskas kategorijas ar vienotu attīstības procesu.

Marksisms-leninisms piešķir valodai milzīgu sabiedrisko nozīmi un uzskata to par visasokā idejisko ieroci cīņā par komunismu.

Formalisti turpretim grib mūs atbrūnot, pārvērsot valodu par nevēsturisku, ārpus laika un telpas stāvokli kategoriju, bet valodniecību par bezsatura abstrakciju.

Si galējā bezjēdzība sevišķi spilgti izpaudās latviešu valodas vēstures zinātniskajā kursā.

biņas jaunāko laiku un sevišķi padomju literatūru, kā redzēsim vēlāk, izmantoja tikai negatīvā nozīmē kā valodas kļūdu paraugus.

Vēl nesen aspirante M. Rudzītē latviešu valodas katedra uzdeva izstrādāt kandidāta disertāciju par pirmajiem katķismiem un nevācu psalmiem kā latviešu rakstu valodas sākumiem.

Nav pieminēts Kaspars Blēzbārdis, ne viņa raksti par valodu — «Valoda un izglītības cīņa Baltijā» (1865).

Visiem zinātnis, ka tieši Kronvalds cītīgi pētījis latviešu valodas dabu un likumus.

likumus. No tautas tradīcijām un dzīvās valodas viņš daudz smēlies leksikas izkopšanai, nostiprinājīs rakstu valodā skaistus senvārdus un apvidu vārdus.

Par lielāko mūsdienu literārās valodas pamatlicēju, tās reformatoru un jaunrades darba meistarā mēs, protams, uzskatām Raini.

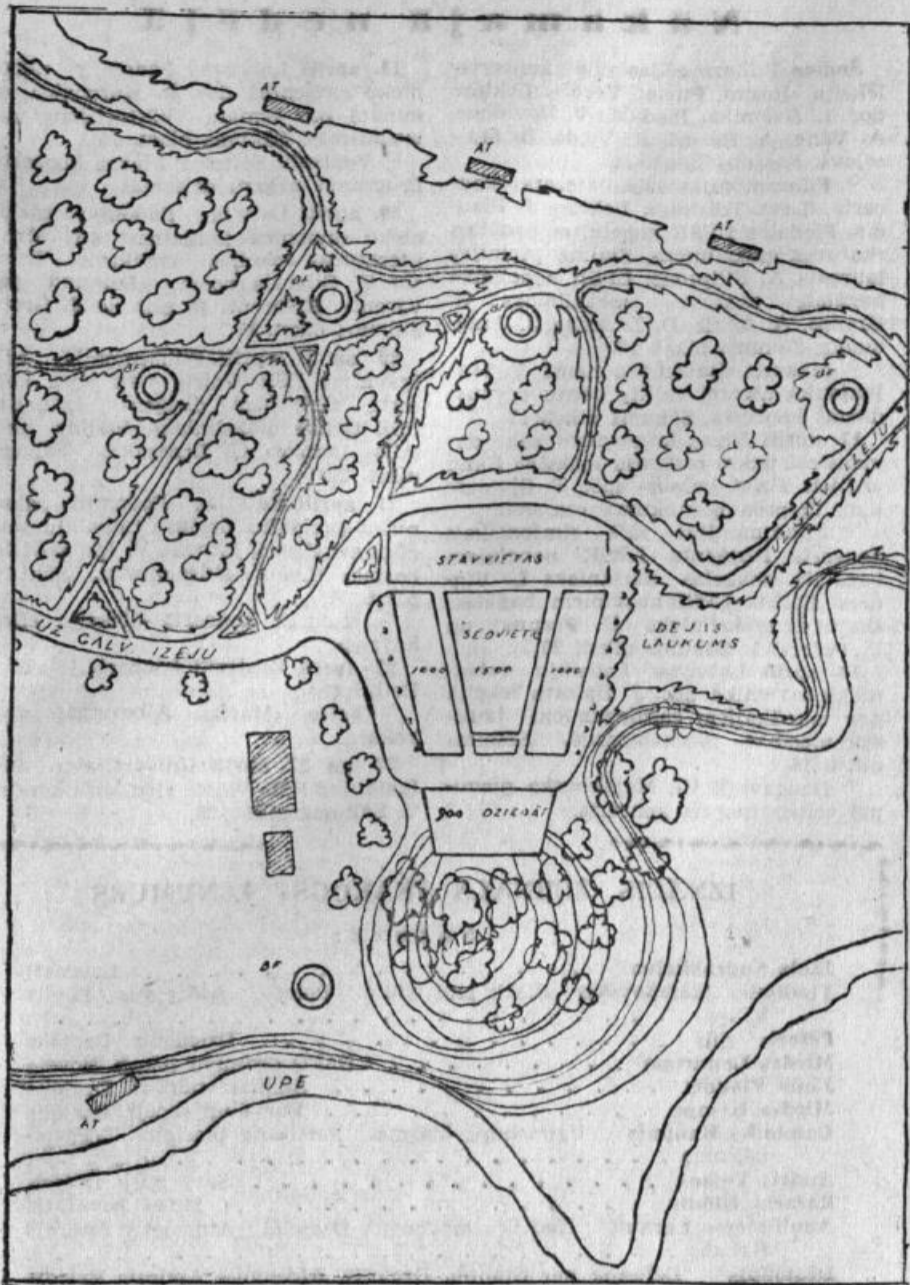
Pats Rainis teicis ļoti raksturīgus vārdus par veco valodnieku konservatīvismu un rakstnieku lomu mūsdienā valodās jaunradē.

arī nerunājam par likumiem, tad visādā ziņā par normām, humanākām, mūsaiķu dzīvei piemērotām normām.

Par latviešu valodas ideālu Rainis uzskatīja tās «skaidrību un vienkāršo giitumu».

Lielā pamatšķirās dzejnieka jauno latviešu valodu, kas bija tautas atbrīvošanas cīņas ideju paudēja, centās nopelt un iznīcināt reakcionārās latviešu buržuāzijas literāre un valodnieciskie kraukļi.

Pazīstiskās Latvijas laikā tāpat nemitējās vajāt Raina valodu itin visi buržuāziskie esteti un formalisti.

Dziesmu svētku laukuma projekts

Dziesmu svētku laukuma izvēle un estrades iekārtojums

Dziesmu svētku laukuma izvēlei un estrades iekārtojumam ir liela nozīme dziesmu svētku norisē. Pieredze liecina, ka ļoti daudzos gadījumos viselementārākā akustikas likumu neievērošana dēļ ilgā un grūtā darba rezultātā — kōpkora uzstāšanās nav devusi vēlamus rezultātus.

Kōpkora vai orķestra priekšnesumu labas izskaņas sasniegšanai svarīga ir pati ģeogrāfiskā vide. Nav piemērots nenoslēgts laukums. Laukuma var noslēgt koki, mājas, uzkalni. Tuvumā vēlams arī kāds ūdens masīvs (ezers, upe), kas ar savām vertikālajām gaisa strāvīm spējina skaņu.

Dziedātāju estrades izbūvei izraugāma dabīga nogāze ar līdzenu iepaklu skatītāju soli ierīkošanai. Katrā ziņā vajadzīgs, lai vismaz estrades pretējā pusē un aiz estrades nogāzes atrastos bieži saauguši koki vai augstāki krūmi.

Ja nogāzes slīpums tuvojas 30°—40°, nogāze norokama terasveidīgi (kāpnveidīgi), ar apm. 20—30 cm augstiem kāpieniem. Kāpienu platums atkarīgs no nogāzes slīpuma. Vēlami 50—80 cm plati kāpieni. Nostiprina tikai vertikālās kāpienu malas, pieliekot 2,5—3 cm biezas dēļus un iedzenot mietņus. Kāpienu līmeniskās virsmas noklāj ar velēnām. Ja dabīgā nogāze ir slīpāka, estrades dēļu klāju balsta uz 18—20 cm resniem apalkokiem un kā saites izlieto šos pašus kokus, pārzāģētus uz pusi. Terasveidīgo dēļu klāju pagatavo no 4 cm bieziem dēļiem. Estrades aizmuguri izveido no 2—3 cm (1") bieziem dēļiem vai finiera. No estrades aizmugurē esošo koku vai krūmu blīvuma atkarīgs aizmugures izveidojuma augstums un blīvums. Ja aizmugurē ir koki, vajadzīga tikai dekoratīva estrades aizmugure, ja koku nav — tad vēlama blīva estrades aizmugure aom. 3 m augstumā, pagarinot to par apm. 2—3 m gar katru sānu malu. Gar estrades abām sānu malām ierīko karogu mastu turētājus. Nav vēlams novietot estradi tā, lai dziedātāju sejas būtu vērstas pret dienvidvakariem.

Estrades lielumu aprēķina atkarībā no dziedātāju skaita: 4 dziedātāji uz

1 kvadrātmetru estrades klāja. Piemēram, 900 dziedātājiem vēlama estrade ar apmēram 225 kv. m lielu klāja laukumu.

Estrade vēlama lokveidīga vai trapezveidīga. Estrades būvei (ja nav dabīgas nogāzes) nepieciešams šāds materiālu daudzums: 4 cm dēļi — 10 kub. m; 3 cm dēļi — 2 kub. m; 18—20 cm resni apalkoki un pārzāģēti apalkoki — 20—25 kub. m; būvnaģlas — 50—60 kg; krāsas u. c. sīki materiāli — pēc vajadzības.

Sēdvietas klausītājiem novieto, atvērto no dziedātāju estrades apm. 6—8 m. Solus pagatavo no zemē iekrautiem 10—15 cm resniem stabiem, pienaglojot to virspusē 3—4 cm biezu dēli. Solu kopgarumu aprēķina, uz katru klausītāju paredzot 50 cm sola. Piemēram, 2000 sēdvietām nem 1000 m solu kopgaruma. Stabus dzen 1,5—2,0 m attālumā vienu no otra. Solu novietojumu ar 40—50 cm platām spraugām.

Vēl nepieciešama dirigenta pulsts, karogkārta turētāji, galvenie vārti. Bufetes novietojamas ne tuvāk par 50 m no klausītāju laukuma. Uz katrām 200—250 cilvēkiem ierīkojama viena atējas vieta.

Jāparedz laukums satiksmes līdzekļu novietošanai un dejas laukums.

Sie norādījumi sevišķi svarīgi jaunajiem rajoniem, kas šogad dziesmu svētku estrades cels pirmoreiz. Par svētku laukuma labāku iekārtojumu jādomā daudzreiz vecajiem rajoniem. Tā, piemēram, Bauskas un Kuldīgas rajoniem labo akustiku garantē tuvumā esošie ūdeņu masīvi un upju krasti. Tomēr arī šeit iespējams laukumus pārvērst par vēl labākiem lielo koncertu vietām. Šim nolūkam iedzīstāmi koki. Pēdējie noderēs arī par pastaigas un atpūtas vietām. Bauskā, Kuldīgā, Alūksnē un daudzās citās vietās dziesmu svētku laukums var tikt savienots ar ūdens sporta stadionu. Vietējām organizācijām stingri jāraugās, lai šīs vietas šā laikā pārveidotu par īstiem kultūras un atpūtas parkiem.

M. Edziņš, I. Kononovs

DZIESMU SVĒTKU KAROGI

Padomju Latvijas otros dziesmu svētkos katrā rajona korim jāierodas ar savu karogu. Karoga priekšpusē jābūt uzrakstiem «Padomju Latvijas otrie Dziesmu svētki» (augšmalā).

...rajona kori» (apakšmalā). Karoga vidū vienā jeb abās pusēs var būt attiecīgs zīmējums (simbols), piemēram: Dziesmu svētku emblema, koke, līra, notis, dziesmu kamols un tml., vai arī emblema, kas raksturo attiecīgo novadu (rajonu). Izmantojami arī šādi ele-

menti: Latvijas PSR ģerbonis, sīrpis un amurs, piecstūrainā zvaigzne. Kā papildu elementu var izlietot ozola vai lau-ru lapas, latviešu ornamentus utt.

Karoga izmēri 200×140 cm. Kāta garums 250 cm. Karoga uzgali var izveidot piecstūraino zvaigzni, sīrpi un amuru, līru un tml.

Karoga materiāls — zīds, satins vai smalks vilnas audums sarkanā, zilā, zaļā, violetā vai oranžā krāsā. Uzrakstam ieteicams lietot zeltainu krāsu.

NOTEIKUMI

par piedalīšanos Padomju Latvijas II dziesmu svētkos un premijām

1. Vietējos dziesmu svētkos rajonos un pilsētās piedalās visi kori, deju kolektīvi un orķestri, kas iemācījušies Padomju Latvijas otro dziesmu svētku repertuārā paredzētos priekšnesumus.
2. Republikas dziesmu svētkos Rīgā var piedalīties tikai labākie kori un deju kolektīvi, saskaņā ar rajonu un pilsētu žūrijas komisiju lēmumiem, katram rajonam noteikto limitu robežās.
3. Rajonu un pilsētu žūrijas komisijas izvēlas dziesmu svētkiem Rīgā tikai tos korus un deju kolektīvus:
 - a) kas ļabi prāt visas programā paredzētās dziesmas un dejas (labā ansambli, tīrā skaņojumā, saturam atbilstošā izpildījumā, precizā deju soli un tūru izpildījumā);
 - b) kas, aktīvi piedalījušies sabiedriskos pasākumos;
 - c) kas ļabi organizēti un disciplinēti;
 - d) kam ļabi tēpi un ārējais noformējums.
4. Rajonu un pilsētu žūrijas komisijas organizējamās šādā sastāvā: Centrālās dziesmu svētku žūrijas komisijas pilnvarotais (priekšsēdētājs), rajona (pilsētas) dziesmu svētku komisijas priekšsēdētājs vai pārstāvis, rajona (pilsētas) virsdiriģents, rajona (pilsētas) kultūras un izglītības iestāžu nodaļas vadītājs, tautas izglītības nodaļas vadītājs, arodbiedrību pārstāvis, deju kolektīvu vadītājs rajonā (pilsētā), Centrālās dziesmu svētku žūrijas komisijas pilnvarotie deju kolektīviem un tēlotāja — lietišķā mākslā, LK(b)P un LKJS rajona komiteju pārstāvji.
5. Visos rajonu (pilsētu) dziesmu svētkos organizējamās dziesmu un deju karš. Rajona (pilsētas) dziesmu svētku komisija, sazinā ar rajona virsdiriģentu un deju kolektīvu vadītāju nosaka, kurus korus un deju kolektīvus pielaiž dziesmu karā (slikti sagatavoti kori un deju kolektīvi karā nav pielaižami).

Dziesmu un deju karā katrs kolektīvs dzied divas dziesmas (dejo divas dejas): vienu pēc žūrijas komisijas izvēles, otru pēc kora diriģenta (deju kolektīva vadītāja) izvēles.

6. Padomju Latvijas otro dziesmu svētku labāko dalībnieku — kolektīvu premēšanai noteiktas šādas premijas: a) labāko koru premēšanai: Padomju Latvijas dziesmu svētku karogs, četras pirmās premijas, katrā 4000 rubļu apmērā, četras otrās premijas, katrā 3000 rubļu apmērā, četras trešās premijas, katrā 2000 rubļu apmērā, četras premijas, katrā 1000 rubļu apmērā, goda raksti;

b) labāko deju kolektīvu premēšanai: divas pirmās premijas 2000 rubļu apmērā, divas otrās premijas, katrā 1500 rubļu apmērā, trīs trešās premijas, katrā 1000 rubļu apmērā, goda raksti.

7. Pirmo koru premiju saņem vislabākie republikas kori.

8. Labākais pirmās premijas ieguvējs korus saņem glabāšanā līdz nākošajiem dziesmu svētkiem Padomju Latvijas dziesmu svētku karogu.

9. Otru premiju saņem kori, kas ir labākie pēc pirmo premiju ieguvušajiem koriem.

10. Trešo un ceturto premiju saņem ļabi sagatavoti kori.

11. Pirmo deju kolektīvu premiju saņem vislabākie deju kolektīvi. Otru un trešo premiju saņem labākie deju kolektīvi.

12. Goda rakstus saņem kori un deju kolektīvi, kas ir labākie pēc premiju ieguvušajiem kolektīviem.

13. Republikas premijas piešķir dziesmu svētku Centrālā žūrijas komisija.

14. Gadījumā, ja nepietiekamas kvalitātes dēļ nerastos 6. p. paredzēto pirmo un otro premiju saņēmēju skaits, dziesmu svētku Centrālā žūrijas komisija patur tiesības atlikt sumu sadalīt pēc saviem ieskatiem labākajiem korim un deju kolektīviem.

15. Visus jautājumus par premijām un to piešķiršanu rajonu un pilsētu dziesmu svētkos izlemj rajona (pilsētas) dziesmu svētku komisija kopā ar attiecīgo žūrijas komisiju.

16. Rajonu (pilsētu) žūrijas komisijas ieteic korus un deju kolektīvus Centrālajai žūrijas komisijai dziesmu un deju karām Rīgā. Dziesmu svētku Centrālā žūrijas komisija izlemj, kurus korus un deju kolektīvus pielaiž republikaniskā dziesmu un deju karā.

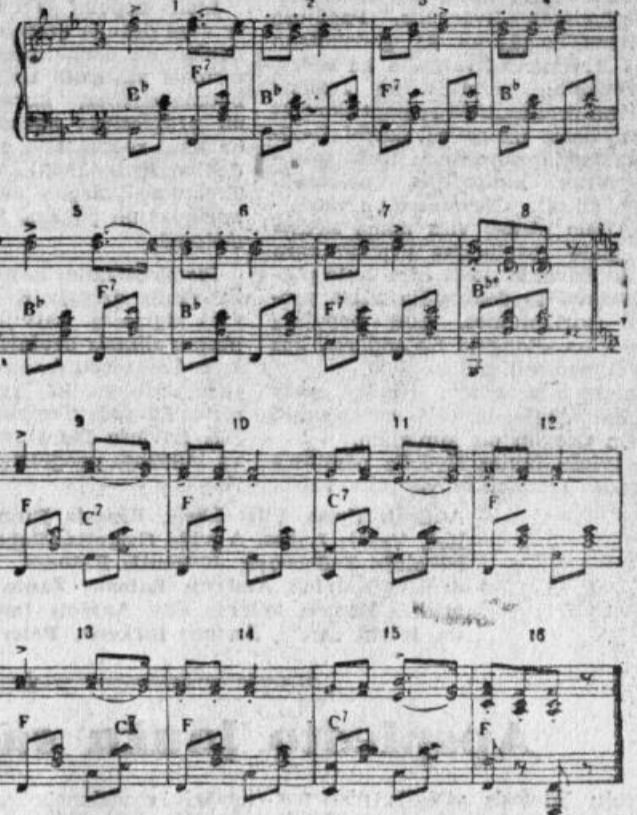
Dziesmu svētku repertuāra dejas

HOPAKS

Ukrainu tautas deja

Pēc ukraiņu tautas deju motīviem

M.M. 2=120

SOLU APRAKSTS

1. «Pas de basque»

Šis solis ir viens no ukraiņu tautas deju pamatsolīem.

Puisim. Takts pirmajā daļā mazs palēciens uz abām kājām, vienlaicīgi ceļot celi saliektu labo kāju un nolaižot to pa labi. Takts otrā daļā tikpat augstu cel kreiso kāju un pārleik krustēniski pār labo. Ķermena augšdaļu saliec uz priekšu, kreiso roku lielāk sānos (priekšā), labo roku aizliek aiz muguras. Takts trešajā daļā piesitens ar labo kāju uz vietas, ceturtajā daļā ar celi saliektu un augsti paceltu kreiso kāju izdara šauru soli.

Meitai. Solis ir līdzīgs puīša solim, tikai viņas kustības ir daudz mierīgākas.

2. «Coupé pas de bourree»

Šo soli dejo tikai puīši. Takts pirmajā daļā, viegli atsperties, izdara ar abām kājām mazs palēcienu, nolaižas uz labās kājas, pavirzoties mazliet uz priekšu un paturot kreiso kāju izstieptu atpakaļ. Ķermena augšdaļu saliekta uz priekšu. Otrā taktī daļā solis uz priekšu ar kreiso kāju. Trešajā daļā solis ar labo kāju uz priekšu un ceturtajā ar kreiso kāju.

3. «Pas de bourree»

Minēto soli dejo puīši un meitas. Takts pirmajā daļā solis uz priekšu ar kreiso kāju. Otrā daļā solis ar labo kāju. Trešajā daļā atkal ar kreiso un ceturtajā daļā solis uz priekšu ar labo kāju.

Dalībnieku skaits — 8 pāri.

Sākuma stāvoklis. Lokveida pāru kolona. Pāriņieki stāv valējā vidū un plecu aptverienā. Puisim kreisā roka sānos (pirkti uz priekšu), meitai labā roka uz krūtīm, pietur krellēs.

Pirmais gājiens

1.—16. t. Pāriņieki sākot ar labajām kājām, dejo pa dejas ceļu uz priekšu 15 taktīs, puisis ar «coupé pas de bourree», bet meita ar «pas de bourree» soli. Devītajā taktī meitas lēni atvēl labo roku sānis un pallek tā līdz 16. taktis beigām. 16. taktī pāriņieki pagriežas viens pret otru (meita pret un puisis pa dejas ceļu), lielēkot rokas sānos (pirkti uz priekšu) un izdarot uz vietas trīs piesitiena soļus, vienlaicīgi saliecot uz priekšu ķermena augšdaļu.

Otrais gājiens

1.—8. t. Pāri sakaras labajos elkonos, kreisās rokas sānos un, sākot ar kreiso kāju, griežas uz vietas ar «pas de bourree» soli pusotras reizes pret dejas ceļu (1.—3. t.). Ceturtajā taktī atlaiz rokas un, atrodoties viens pret otru, izdara trīs piesitiena soļus uz vietas un sasit plaukstas. Iepriekšējā darbība atkārtojas, tikai ar to starpību, ka tagad griežas kreisajos elkonos pusotras reizes pa dejas ceļu (5.—8. t.).

Trešais gājiens

9.—16. t. Pāri atrodas aplī ar sejiem uz centru. Meitām rokas sakrustotas uz krūtīm, puīšiem labā roka meitai ap vidukli, bet kreisā izstiepta sānis mazliet zem plecu līnijas. Meita sāk ar labo kāju «pas de bourree» soli, griežoties uz vietas, bet puisis tān pašā laikā izpilda šādu soli: takts pirmajā daļā ar labo kāju mazs piesitens atpakaļ, kreiso kāju ar strauju vēzienu izspert uz priekšu (mazliet pa kreisi), tajā pašā laikā mazliet nolaižoties uz labās kājas. Nākošā taktis sākas līdzīgi iepriekšējai, ar šo soli puisis un meita griežas katrā taktī ceturtdaļā pagriezienu pa kreisi (9.—16. t.).

Ceturtais gājiens

1.—16. t. Pāriņieki sadodas labajos elkonos, brīvās rokas sānos. Ar «pas de bourree» soli griežas uz vietas divarpus reizes uz labo pusi

(1.—3. t.). Trešās taktis beigās atlaiz rokas un lielēk tās sānos. Ceturtajā taktī ar trim piesitiena soļiem dejo pie nākošajiem pāriem (puīši pa dejas ceļu, meitas pret dejas ceļu). Seko tā pati darbība ar nākošajiem pāriem, tikai kreisajos elkonos (1.—16. t. X2), utt. Muzikai beidzoties, pāri paliek aplī ar skatu uz centru.

Piektais gājiens

1.—8. t. Meitai rokas sakrustotas uz krūtīm, puisim atvērtas sānis. Ķermena augšdaļu uz priekšu. Takts pirmajā un trešajā daļā, sākot griezienu uz labo pusi, meita uz labās kājas papēža (pirkstiņi pacelti) un kreisās kājas pilnas pēdas izpilda tā sauc «papēža piesitienus», bet katras otrā un trešajā daļā ar kreiso kāju soli uz pilnas pēdas. Ar šo kustību četrās taktīs meita apdejo reizi ap uz vietas.

Takts pirmajā daļā puisis seko meitai. Puisim kreisā kāja izstiepta, kreisi priekšā, ķermena augšdaļu liekta uz priekšu.

Takts otrā daļā ar labo kāju mazs soli sānis pa labi.

Takts trešajā daļā tāpat kā pirmajā daļā.

Takts ceturtajā daļā ar labo kāju soli sānis.

Tā puisis katrā taktī apgriežas labo pusi par 1/4 pagriezienu jeb, tiem vārdiem, četrās taktīs, sekoda savai meitai, apdejo uz vietas reizi kārt (1.—4. t.). Atkārtojas iepriekšējais gājiens, tikai pāri griežas uz kreiso un sāk ar pretējām kājām (5.—8. t.).

Sestais gājiens

9.—16. t. Astonās taktīs, sākot labo kāju un «pas de bourree» soli meitas sadojo vienā līnijā. Meitām kas sānos. Nonākušas vienā līnijā meitas apņem vienu otru aiz muguras brīvās rokas malējam meitām pie krūtīm (9.—16. t.). Puīši tān pašā laikā ar «pas de basques» soli, priekšā dāties, virzās atpakaļ vienā līnijā, un liekot ar sejiem pret publiku. Puisi kuri atrodas pa kreisi, sāk virzīties labo kāju, bet tie, kuri atrodas pa labi — ar kreiso kāju.

Septītais gājiens

1.—16. t. Meitās, sākot ar labo kāju (rokas savienotas aiz muguras), puisis ar maziem sānis soļiem preti puisim un paliek ar skatu pret viņiem.

Puīši izpilda uz vietas šādus soļus: pirmajā taktī daļā, sākot ar labo kāju, piesitensolis uz priekšu, vienlaicīgi saliecot ķermena augšdaļu uz priekšu un labo roku elkonī sev priekšā uz iostas vietas, bet kreiso atliecot aiz muguras. Nākošajā taktī seko tā pati darbība: ar labo kāju izdarot piesitiena soli pa labi, atliecot ķermeni atpakaļ sākuma stāvoklī un atverot rokas uz sāniem, pagriežas mazliet uz labo pusi (1.—2. t.).

Trešajā un ceturtajā taktī tāda pati darbība kā pirmajā un otrā taktī, bet bez pagriezienu ar labo kāju, katras taktis pirmajā daļā izdarot piesitiena soli. Tā 16. taktī uz vietas, mainot soļus, atkārtojas iepriekšējā darbība.

Astotais gājiens

1.—8. t. Pāriņieki sadodas krustēniski rokās (labās virsū) un ar maziem sānis soļiem uz priekšu griežas strauji uz labo pusi septiņas taktīs. Šādi griežoties, izveido anli. Astotajā taktī pāriņieki atlaiz labās rokas. Puisis ar kreiso roku pievelk meitu sev pie kreisajiem sāniem. Meita sakrusto rokas uz krūtīm un apgriežas pusotras reizes pa labi. Puisis lielēk kreiso roku sānā un takts pēdējā daļā izdara ar labo kāju piesitiena soli pa labi, atverot roku sānis. Ar skatu seko meitai. Deju nobeidz, paliekot ar skatu pret publiku.

EDVARDS TREIMANIS-ZVĀRGULIS

Sā gada 8. aprīlī Cēsu rajona Priekulu ciema Leikadijā astoņdesmit četrus gadus vecumā miris dzejnieks Edvards Treimanis-Zvārgulis. Pagājušā gadsimta beigās un šā gadsimta sākumā Treimanis-Zvārgulis kā sadzīves pretīšību vēroļājs un realists izgāja cīņā pret tautiski romantisko epigonismu, dzeja un satīrā skarbi tiesādamas tautas apspiedējus, trulo pilsonību. Viņa simpatijas piederēja apspiesto šķirai: «Nabagiem un vārdzīnātiem, tiem pieder visa mana sirds!»

domē protestēja pret soda ekspedīciju briesmu darbiem Latvijā.

Lielā nopelni Treimanis-Zvārgulim ir viņa drauga dzejnieka Eduarda Veidenbauma darbu popularizēšanā. Viņš pirmais sakopoja un rediģēja Veidenbauma darbus, kurus revolucionārās un progresīvās aprindās līdz tam pazina tikai rokkrakstos, un sarakstīja Veidenbauma biogrāfiju. Par šo darbu pret Treimanis-Zvārguli vērsās reakcionārās aprindas un panāca, ka viņu ieslodzīja cietumā.

Pirmā pasaules kara laikā Treimanis-Zvārgulis dzīvoja Krievijā, 1917. gadā viņš atgriezās Latvijā. Dzīves pēdējo posmu slimais dzejnieks pavadīja Priekulu Leikadijā. Ar saviem nozīmīgākajiem darbiem, kā realists un humanists, Edvards Treimanis-Zvārgulis paliks latviešu literatūras vēsturē kā savā laikmeta progresīvās domas sekmtājs.

Andrejs Upītis, Vilis Lācis, Ernests Bīrnieks-Upītis, Jānis Sudrabkalns, Anna Sakse, Kārlis Ozoliņš, Valdis Lukss, Arvids Grigulis, Roberts Peļše, Jūlijs Vanags, Fricis Rokpelnis, Jānis Grants, Nikolajs Zadornovs, Jevgeņijs Ratners, Indriķis Lēmanis, Kārlis Krauliņš, Ignats Muiznieks, Voldeņars Kalpiņš, Andrejs Balodis, Zanis Grīva, Jānis Niedre, Vizulis Bērce, Anna Brodele, Mirdza Kempe, Pēteris Sils, Anatols Imermanis, Jānis Grots, Edgars Damburs, Meinhardis Rudzītis, Kārlis Štrāls, Antons Birkerts, Pēteris Birkerts, Kārlis Krūza, Kārlis Freinbergs, Atis Ķēniņš.

Apspiesto ļaužu sāpju dziesminieks

Zvārguļi Edvards atstājis pāri par desmit lirisku dzejoļu grāmatu, daudz kupļu un epigramu. Viņa darbu saturs un sabiedriskā nozīmība ir dažāda; daudz kas tur šodien atmetams un nepieņemams. Vērtīgākais, ko dzejnieks mums atstājis, meklējams viņa literārās darbības pirmajā posmā pagājušā gadsimta 90-tajos gados — dzejoļu grāmatās «Sāpēs un smaidos» (I daļa 1896, II 1897), «Grēcinieka sirds» (1897.) un «Ardievas jaunībai». Pēdējā gan iznāk 20. gs. sākumā, bet tajā pa lielākajai daļai uzņemti agrāk rakstīti dzejoļi. Dzejoļu krājuma nosaukums visai raksturīgs. Dzejnieks atvādās ne vien no jaunības, bet pa daļai pamet arī tos centienus un ideālus, kuriem viņš tik strādīgi bija ticējis senāk. Tomēr ar visām svārstībām un nenoteiktību Zvārguļi Edvards par buržuazisko nacionālistu kalpu nekļūst. Viņa simpatijas ir turpmāk pieder mazajiem. Palīdzams sāpju un revolucionārā proletariāta cīņām, viņš nepiedalās arī reakcijas savērestībā pret tautu. Zvārguļi Edvards nostāju raksturo dažas labākas epigramas, kas īstenībā ir asa satīra par latviešu pilsonību un vācu baroniem.

nevarīgās melancholijas apdvēsto Venku Edvarda liriku, valdiņa silks epigonisms. Tonī noteica sentimentālie tautiskie romantiķi ar savām gaudu ziņgēm. Bet dzīvē arvien dziļāk ielauzās kapitalisms, trūcīgo ļaužu un pilsētas rūpniecības strādnieku socialais posts diendienā kļuva lielāks, konfliktī asāki. Tas viss radīja tautas masās dziļu neapmierinātību. Izvirzījās prasība pēc citas, pēc realistiskas literatūras. Tie bija jaunās strāvas pirmie gadi, kad sīkburžuaziskā inteliģence nostājās asā opozīcijā pret veco «māmuļu» un sirdīgi aizstāvēja demokrātisku realistisku literatūru. Protams, nekā īsti revolucionāra šajā kustībā vēl nebija un nevarēja būt. Atskaitot Eduardu Veidenbaumu, arī jaunie realisma pārstāvji literatūrā tālāk par sadzīves pretrunu atsegšanu negāja. Bet tam visam toreiz bija progresīva nozīme, jo te veidojās pamati, uz kuriem turpmāk attīstībā izauga demokrātiski revolucionārās realistiskās literatūras dižā ceļne. Zvārguļi Edvarda labākā dzeja pēc sava satura un tendences pieder tieši šim laikam, t. i. «jaunās strāvas» pirmajam periodam. Raipa, Stučkas, Jansona-Brauna un Rozīna-Āza un citu pirmo marksistu vadītājam «jaunās strāvas» revolucionārajam virzienam Zvārguļi Edvards nesekoja, kaut gan bija tuvs Eduarda Veidenbauma draugs.

Pareizu Zvārguļi Edvarda dzejas raksturojumu devis tautas rakstnieks Andrejs Upītis: «Kā daudziem jaunstrāvnīkiem, viņam nav tieša sabiedriskā sakara ar pašiem tiem nabaža brāļiem, kurus viņš apdzied... Veidenbauma tuvākais draugs, šī lielā gara ietekmē viņš stāv nomalē, vēro, tēlo, humanistiskā sašutumā norāj un tiesā, redzēdams tikai netaisnos apstākļus un launus cilvēkus.» Andrejs Upītis Zvārguļi Edvarda dzejā saskata buržuazisko apgaismotāju iespaidu, kas piešķir viņa dzejai demokrātisku saturu, bet tai pašā laikā arī to ierobežo.

Tomēr ar visu to Zvārguļi Edvarda dzejai 90-tajos gados bija pozitīva loma. Gan pirmajās dzejoļu grāmatās «Sāpēs un smaidos» ir laba tieša pānaivu vietu. Tur atrodam diezgan daudz sentimentālā romantisma ieskaņu. Arī abu grāmatīņu mākslas vērtība nav diez cik liela, kā dzejnieks viņš «Grēcinieka sirdī» daudz spēcīgāks. Bet savilpo autora līdzjutība nabaga ļaudīm, Pretēji tautiskajam romantīkiem Zvārguļi Edvardis dzied par sava laika reālo dzīvi. Neviss tautiešu dievi, zeltēnītes un «ozolu dēli» saista viņa dzejisko iztēli, bet gan mazā cilvēka socialais posts. Dzejnieks ielūkojas kapitalistiskajā īstenībā un nerod tur nekā laba, cildināma. Visur, kur vien raugies, valda posts: bagātais izden nabago, viens nopircis diēnas mājas, otrs cieš trūkumu. Un līdzās pesimisma nomāktajai dzīves apcerei rodas spītīgs protests:

«Es runāšu brīvi un atklāti, Es nebīšos tumsponu soda! Kas pasaulē jaukāks, kā ciniņi Dēļ tāsības, tiesas un goda?»

Tik realistiskā skarbas skaņas turīgajiem pilsoņiem nevarēja vis patīkt. Buržuaziskie kritiķi un literatūrvēsturnieki vēlākos gados visādi nopūlējās, lai padarītu šo aktīvo sabiedriskā motīvu Zvārguļi dzejā mazvērtīgu. Ulmaņa laikā kāds literatūrvēsturnieks, apskatot Zvārguļi Edvarda daiļradi, Luda Bērziņa «Latviešu lite-

ratūras vēsturē» izteica šādu «gudru» atziņu: «Jo vairāk attālinādamies no tā realisma, ko sludināja jaunstrāvnīki, skatīdamies uz cilvēku nevis kādas politiskas partijas acīm, bet gan kā vērtību pašu par sevi. Treimanis isti kļūst par realīstū. Mēs gan domājam savādāk. Zvārguļi Edvards mums tuvs un simpatisks nevis kā kaut kāds Viscilvēces dzejnieks, kam vienādi mīļ darba cilvēks un kapitalists, bet gan ar to savas dzejas daļu, kur viņš ir arī politisks. Taisni tur jau slēpjas Zvārguļi Edvarda nozīme latviešu literatūrā, ka viņš viens no vispirmajiem sāka runāt par lietām, kuras noklusēja tautiskie romantiķi.

Buržuazijai, protams, nepatika tas veidenbaumiskais sabiedriskais skarbums, kas ieskanās Zvārguļi Edvarda pirmajās dzejoļu grāmatās. Zvārguļi Edvarda dzeja šajā laikā ir pilna to socialo kontrastu, ar ko, kapitalismam izplešoties aizvien vairāk, nācās sadurties dzīvē. Taisni tas, ka dzejnieks nevēlējās liekuļot, neubagoja druskas no kungu galda, bet nosauca sevi par apspiesto ļaužu sāpju un ilgu dziesminieku, dara viņu tikamu arī Padomju Latvijas lasītājam. Vislabāk par savas dzejas cēloņiem un salnēm pateicis pats dzejnieks: «Esmu piedzimis vecā būdā, uzauzīš dūmānās telpās, vienās asarās pārlaidīs garās nakts. Es pazīstu nelaimīgā dzīvi, kā viņa deg, kad visi viņa centieni; un nolūki saplok zem nabadzības smagā jūga. Es zinu nelaimīgā sāpes, kad viņa darbu nopel un nopelnītās a'gas vietā sniedz tikai kaulus.» Šis sāpīgās rindas ļauj secināt, ka tā Zvārguļi Edvardam nav bijusi vienīgi literāra maniere, bet organiska nepieciešamība. Simpatiska arī dzejnieka līdzjutība darba sievietei. Viņš nedzied par «tautiskām» mātes mēitām, bet vēlti savas vārsmas pilsoņu populgotajai sievietei, saskata tajā daudz pazemotas cilvēcības un dziļu jūtu. Šajā jautājumā Zvārguļi Edvards stāv demokrāta pozīcijās.

Asj Zvārguļi Edvards zobojas arī par reliģijas kalpiem. Vēl tagad ar patīku pārlesāms 1894. gadā sarakstītais dzejoļis «Dažs zem svētības maskas...», kas ievietots krājumā «Grēcinieka sirds»:

Dažs zem svētības maskas Tautai acis smiltis kaisa, Lai šī, nabadzīte, neredz, Kādu veikalu šīs taisa.

Sādus virus izskaust grūti. Jo tos zobotu un bārtu, Jo tie vairāk liktos svēti... Labākais, ka viņus kārtu.

Zvārguļi Edvarda filozofiskais uzskats nebija tik daudz sameklēts grāmatās, kā pašā rūgtās pieredzes auglīs. Viņš neatstī savā laika īstenību, protestē pret to. Un nevis kā jūtu lirikas pārstāvis, bet kā protesta un darba ļaužu dzejnieks Zvārguļi Edvardis paliek mūsu literatūrā. «Dzejoļu» «Jaunais gadu sīmtēnis» (1900.) kalēja vārdos: «Mēs nelūdzam, bet tikai prasām: lai taisnība virs zemes mīt to reizējais lasītājs dzirdēja nākošā zemes saimnieka proletariāta balsi. Lūk, nevis socialo apstākļu salauzīte, nelaimīgā cietēji, bet šīs spēka pilnais kalējs, kas negādāja žēlastību no «augšas», bet prasīja neņt savas tiesības ar varu, bija raksturīgākā jaunās sabiedriskās formācijas figura, ko iespēja saredzēt arī Zvārguļi Edvardis. Tāpēc Zvārguļi Edvardis ar saviem labākajiem darbiem pieder latviešu darba tautai.

Nākamajā nedēļā

Sodien Filharmonijas zālē koncertlekcija «Rosini, Pučini, Verdi». Lektore doc. L. Sveinika. Piedalās V. Davidone, A. Vāne, A. Bārīns, R. Veide, B. Moisejevs. Sākums plkst. 14. Filharmonijas zālē literārs koncerts «Levs Tolstojs». Lektors J. Plaudis. Piedalās LPSR nopelniem bagāts skatuves mākslinieks, Staļina premijas laureāts A. Filipsons, LPSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks H. Brauns, A. Abele, D. Zeimene, J. Jungmanis. Sākums plkst. 17. Mākslas darbinieku namā V. Majakovska atcerai veltīts bērnu pēcpusdienas koncerts. Sākums plkst. 17. 17. aprīlī Rīgas k. noteatros sāks demonstrēt jauno padomju mākslas filmu «Alitēts aiziet kalnos» (pēc T. Sjomuškina tā pašā nosaukuma romāna). Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Dirģents LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners. Solists LPSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks H. Brauns un P. Pečerskis. Sākums plkst. 20. 18. aprīlī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā doc. J. Balzara lekcija par jaunākajiem sasniegumiem lauksaimniecības mehanizācijā. Sākums plkst. 18. Daugavpilī V. Majakovska piemiņai veltīts literārs koncerts.

19. aprīlī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā doc. E. Karpovica seminārs par tematu «Vēsturiskais materialisms». Sākums plkst. 18. Ventspilī Jefrema Flaksa koncerts. Programā nēgeru dziesmas. 20. aprīlī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā jaunatnes un bērnu literatūras sekcijas sanāksme. Izlirzās T. Silarāža poezijs «Dziesma par varoni». Referenti P. Sils un J. Grots. Sākums plkst. 17. 20. un 21. aprīlī Filharmonijas zālē Igaunijas PSR Valsts vīru kora koncerti. Galvenais dirģents Igaunijas PSR tautas mākslinieks, Staļina premijas laureāts G. Ernesakss. Sākums plkst. 20. 21. aprīlī Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dzejas tulkotāju sekcijas sanāksme. Izlirzās V. Majakovska poezijas «Labi» atdzejojumu. Sākums plkst. 17. Kuldīgā koncerts - lekcija «Beihovens». 22. aprīlī Ventspilī koncerts - lekcija Bethovens. Talsos Martas Alberingas deju vakars. 22. un 23. aprīlī Universitātes aulē Igaunijas PSR Valsts vīru kora koncerti. Sākums plkst. 20.

IZNĀCIS ŽURNĀLA «KAROGS» 4. NUMURS

Saturā:

Table listing authors and titles from the journal 'KAROGS' No. 4. Includes names like Jānis Sudrabkalns, Vladimirs Majakovskis, Pēteris Sils, Mirdza Dendrupe, Jānis Plaudis, Mirdza Kempe, Dominiks Kaupiņš, Andris Vējāns, Rafaels Blūms, Abulhasems Lachuti, Džambuls, Hamids Alimdzāns, Abdi Baisalbaljevs, Tairs Zarokovs, Valdis Grēviņš, Muza Luperovska, Jānis Niedre, Jānis Straubergs, Michails Zorins, Fricis Rūmnieks, BIBLIOGRAFIJA.

KO MEKLĒ TIE?

Mirdza Kempe

Two columns of text discussing the search for meaning and truth. Includes phrases like 'Ko bumbvedējos meklē tie', 'Pie mūsu robežām?', 'Ir zināms: viesi nelūgtie', 'Tiek padzīti no tām.', 'Tas maitas putna lidojums, Kas ēsmu izlūko.', 'Bet neatradīs tas pie mums Sev barībai neko.', 'Pār tevi, dzimtā Liepāja, Šī melnā ēna turā, Tai atgādini, Sarkanā, Ka spēka tev ir daudz.', 'Seit stāvēs tautas armija, Kas mieru sargāt var.', 'Un robežas, ko sargāt tā, Neviens lai neizskar.'

Fakti, kas runā paši

GRAUJOŠI PANĀKUMI

Modernās angļu filmas veidotas, verdziski atdarinot amerikāņu «grāvėjus». Visai īpatnēja ir šo filmu iedarbība uz skatītāju. Žurnāls «Die Weltbühne» ziņo: «Kādā Berlīnes ielā ar sirdstrieku mirusi pilsētas iedzīvotāja Emma Ferčica. Pēc radnieku nostāstiem, nāve iestājusies pēc tam, kad netaiķe bija noskatījusies jaunās angļu filmas «Stiprāks par sirdi» premjeru. Kāds vācu aptieknieks ieteicis uz šo filmu atīšām, tāpat kā uz indes pudeļtēm, uzlīmēt speciālu etiķeti ar mirona galvaskausu, sakrustotiem kauļiem un uzrakstu: «Uzmanīgi! Nāvīgi!»

AIZOKEANA DEMOKRĀTIJAS REKORDI

Panama... Šim vārdam ir trīs dažādas nozīmes. Visizplatītākā no tām — panama, kas apzīmē ar augstāko valdības amatpersonu un preses uzpirkšanu saistītu liela mēroga aferu un krāpšanu. Vispārārtā ir arī vasaras platmales dēvēšana par pahaņu. Daudz mazāk populāra ir Centralās Amerikas republika Panama. Tās neatkarību raksturo notikumi, kas norīsa pagājušā gada beigās. Jaunais republikas prezidents Čaniss savu darbību bija sācis ar galīgi aplamu soli: viņš bija mēģinājis ierunāties par Panamas policijas priekšnieka Remons nelietīgajām spekulācijām. Remons nesāka taisnoties. Viņš vienkārši aplēna prezidenta rezidenci un pie-

JAPANISKA LAIPNĪBA

Nesen Tokijā noslēdzās tiesas process pret admirāli Toeda Soemu, kurš kara laikā bijis Japānas jūras kara ģenerālštāba priekšnieks. Process ilga vairāk nekā pusgadu. Amerikāņu tribunāls kara noziedznieku pilnīgi attaisnoja. Admirālis Toeda Soemu nosūtīja Makarturam pateicību par savu atbrīvošanu. Amerikāņu ģenerālis savkārt atvainojās par to, ka Toedam Soemu bijis tik ilgi jāatrodas uz apsūdzēto sola. Tai pašā laikā amerikāņu tribunāls Tokijā notiesāja uz diviem gadiem katorgā dzelzceļnieku arodbiedrības priekšsēdētāju Jī Jesiro. Viņa vienīgais «noziedzums» bija demokrātiskā darbība. Jī Jesiro tiesāšana ilga trīs dienas. Apmaiņš ar laipnībā notika.